

ництвом С.І. Пеняк також читав лекції в Ужгородському державному університеті.

Багаторічна наукова, науково-просвітницька, краєзнавча та педагогічна робота лише частково підсумована вченим у понад 200 публікаціях. С.І. Пеняк — автор і співавтор понад десятка наукових і науково-популярних монографій, численних статей і повідомлень. Вкажемо монографії: «Закарпаття — земля слов'янська» (Ужгород, 1976), «Давні металурги Українських Карпат» (Ужгород, 1978), «Ранньослов'янське і давньоруське населення Закарпаття VI—XIII століть» (К., 1980), «Довідник з археології України: Хмельницька, Чернівецька, Закарпатська області» (К., 1984), «Історія Закарпаття з найдавніших часів до приходу угорців у Карпатську улоговину» (Ужгород, 1997), «Місто над Латорицею» (Ужгород, 2005).

У березні 1998 р. Управління культури Ужгородської обласної державної адміністрації запросило С.І. Пеняка на посаду відповідального секретаря «Зводу пам'яток історії та культури Закарпатської області». То було не випадково. Адже значну частину свого творчого життя Степан Іванович мав справу з вивченням культурної спадщини краю. На цій посаді ювіляр плідно працює й нині. Основне завдання, що постало перед редколегією та авторським колективом, було зібрати яко-

мога більше даних про пам'ятки Закарпаття та оприлюднити їх. Каталог охоплює найрізноманітніші пам'ятки давнього минулого від палеоліту до сучасності. Зрозуміло, що цей Звід, в якому представлені чотири різновиди пам'яток — археологічні, історичні, архітектурні та монументального мистецтва, мають виконувати різні фахівці, а керівник повинен мати енциклопедичні знання.

Поряд з організаційною діяльністю та роботою з авторами Степан Іванович особисто написав 320 статей до Зводу про археологічні й історичні пам'ятки Закарпаття, а також вступну статтю до археологічних пунктів краю, 10 нарисів з історії міст і селищ, підготував приблизно 500 ілюстрацій, зокрема 160 ситуаційних планів розташування археологічних об'єктів. Уже виконано 1300 статей про різні види пам'яток, підготовлено вступ, подана загальна характеристика всіх видів об'єктів та історія охорони пам'яток у Закарпатській області.

Побажаємо Степану Івановичу Пеняку здоров'я й творчої наснаги в завершенні фундаментальної пам'яткознавчої роботи, яка найповніше відобразить багатство джерел чудового й самобутнього Закарпатського краю, та, сподіваємося, спровокує по-юнацькому стрункого та бадьорого ювіляра на створення нових синтетичних праць з історії його Батьківщини.

Л.Г. МАЦКЕВИЙ

ПРОВІДНИЙ ДОСЛІДНИК ПАЛЕОЛІТУ ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ

Знаний вчений, який очолює західноукраїнський археологічний осередок в Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, професор Львівського університету ім. І. Франка та Жешовського університету (Польща), доктор історичних наук Олександр Степанович Ситник нещодавно відзначив свій 60-літній ювілей. Відтак, є нагода висвітлити основні віхи наукового шляху вченого.

Олександр Степанович народився 25 вересня 1952 р. на Вінничині, в с. Будьки Жмеринського р-ну. Маючи нахил до гуманітарних предметів, у школі плекав мрію вивчитися на археолога в столичному університеті, на історичний факультет якого й вступив. Йому пощастило слухати лекції таких «зубрів» археології, як І.Г. Шовкопляс, Д.Я. Телегін, В.М. Даниленко, Є.В. Максимов, В.В. Лапін, В.М. Гладилін.

Саме в експедиції В.М. Гладиліна Олександр розпочав вивчення палеоліту, потім побував на розкопках І.Г. Шовкопляса в Добранічівці, який взяв його на півставки художника в очолюваний ним Археологічний музей.

По закінченню університету (1975 р.) О.С. Ситник потрапив за розподілом до Тернопільського краєзнавчого музею. То був (1975—1979 рр.), мабуть, найважчий час для молодого фахівця: мізерна платня, надскромні побутові умови для родини, яка приросла трьома дітками. Та попри це Олександр щороку працював в експедиції В.М. Гладиліна в Королево та провадив розвідки на Тернопільщині, де відкрив низку пам'яток, зокрема й знаменитий середньопалеолітичний Пронятин. У 1977 р. О.С. Ситник розпочав розкопки цієї пам'ятки, а наступного року доповів про результати їх на конференції в Ужгороді.

Досвід польових робіт, набутий в експедиції В.М. Гладиліна, вдосконалювався в Подністер'ї на розкопках О.П. Черниша багатощарової палеолітичної стоянки Молодове І. Цей вчений став науковим керівником його кандидатської дисертації «Ранній палеоліт Придністровського Поділля», захищеної 1985 р.

Після захисту дисертації, намагаючись здолати тяжкі побутові умови, О.С. Ситник подав документи на посаду старшого викладача кафедри всесвітньої історії у новоствореному на базі педінституту Запорізькому державному університеті. Однак те не принесло задоволення. Певний час О.С. Ситник очолював тернопільську філію заснованого в Києві в часи «перестройки» кооперативу «Археолог».

1990 р. родина Ситників переїхала до Львова, де Олександр Степанович невдовзі став провідним науковим співробітником відділу археології Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича. Та попрацювати пліч-о-пліч з учителем вдалося недовго — в 1993 р. О.П. Черниш пішов із життя, полишивши учневі багатющі палеолітичні матеріали й архіви, на упорядкування яких пішли роки. О.С. Ситник продовжив також розкопки другої еталонної пам'ятки О.П. Черниша в Подністер'ї — Молодового V. Протягом 1997—2003 рр. роботи на Поділлі провадилися за підтримки кількох міжнародних проектів INTAS, у яких брали участь палеолітознавці України, Франції, Бельгії та Молдови. О.С. Ситник керував львівською групою дослідників, які вивчали стоянки Кременець І (Куличівка), Кормань IV та Великий Глибочок І, а також здійснили додаткові розкопки в Молодовому V.

Особливо тісні контакти пов'язують Олександра Степановича з польськими археологами та фахівцями суміжних природничих дисциплін — геологами, палеогеоморфологами, палінологами, палеонтологами, фахівцями з палеомагнітного та люмінесцентного методів датування четвертинних відкладів. У співпраці з ними експедиція О.С. Ситника досліджувала стоянки Галич І і II, Єзупіль І—V, Довге, Колодіїв та ін.

Підсумком 25-річних досліджень вченого на Поділлі стали дві монографії та докторська дисертація «Середній палеоліт Поділля», захищена 2003 р. Того ж року О.С. Ситник виграв конкурс на стипендію Королівського музею історії та культури в Брюсселі. Відтак, він мав нагоду ознайомитися з палеолітичними пам'ятками та колекціями Бельгії, Німеччини, Голландії, Люксембургу, Франції та зібрав матеріали для розробки теми щодо зіставлення середнього палеоліту західної частини України та Західної Європи.

У 2004 р. О.С. Ситник очолив відділ археології Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича, почав читати курс лекцій у Львівському університеті ім. І. Франка, а 2005 р. очолив кафедру археології та стародавнього світу цього навчального закладу. Це та періодичне читання лекцій з палеоліту України та антропогенезу в Жешовському університеті втілилися в навчальний посібник «Культурна антропологія: походження людини і суспільства». Результативним

став і українсько-польський проект з дослідження історії львівського осередку археології: видано збірник статей, присвячений Л. Козловському, та монографію О.С. Ситника «Археологічна наука у Львові: перша половина ХХ століття».

Відзначимо також внесок вченого в музейну справу на Західній Україні. Де б працював О.С. Ситник, він згуртував довкола себе археологів і активізував польові дослідження, що збагачувало музейні фонди та провокувало переоформлення їхньої експозиції. Він реконструював експозицію Тернопільського обласного краєзнавчого музею, створив експозиції в районних музеях — у Бережанах, Гусятині, Борщові, Збаражі, а 2001 р. гордістю й окрасою Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича став створений ним у цій установі Археологічний музей.

Олександр Степанович Ситник по праву вважається провідним дослідником палеоліту західноукраїнських земель і кращим знавцем історії археології краю. Вчений у розквіті творчих і фізичних сил, його енергії вистачає і на щорічні польові дослідження, і на вирішення адміністративних питань, і на викладацьку діяльність. У його творчому доробку близько 150 праць, зокрема сім монографій і навчальних посібників, він редактор серійних видань «Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині» та «Археологічні дослідження Львівського університету», член спеціалізованих рад по захисту дисертацій при Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича та Інституті археології НАН України.

Бажаємо колезі наснаги, нових ідей та подальших творчих здобутків.

Ю.В. КУХАРЧУК

ДО 60-РІЧЧЯ ОЛЕКСАНДРА МИКОЛАЙОВИЧА ДЗИГОВСЬКОГО

15 лютого 2013 р. виповнюється 60 років від дня народження доктора історичних наук, професора Одеського національного університету ім. І. Мечникова Олександра Миколайовича Дзиговського.

Народився ювіляр у м. Гайворон Кіровоградської обл. у родині вчителів. Після закінчення середньої школи він вступив на історичний факультет Одеського державного університету, який закінчив 1975 р. Рік працював вчителем історії та суспільствознавства в сільській школі.

О.М. Дзиговський захопився археологією ще в студентські роки. Значний вплив на формування його археологічної свідомості здійснили викладачі університету, особливо П.Й. Карішковський і В.Н. Станко. Він кожного року брав участь у роботах Роксоланської археологічної експедиції під керівництвом А.Г. Загинайла та новобудовних експедиціях Одеського

університету й Одеського археологічного музею. Це й визначило подальшу долю молодого дослідника.

Від 1976 р. О.М. Дзиговський працював у відділі археології Північно-Західного Причорномор'я Інституту археології АН УРСР, де пройшов шлях від старшого лаборанта до старшого наукового співробітника. У 1983—1988 рр. обіймав посаду заступника начальника Буго-Дністровської та Дунай-Дністровської новобудовних експедицій ІА АН УРСР, а в 1989—1990 рр. останню й очолював. За його безпосередньої участі та керівництва у Буджацькому степу та на півночі Одеської обл. були розкопані десятки курганів і сотні поховань різних археологічних культур, починаючи від енеоліту та закінчуючи пізнім середньовіччям.

Тоді ж сформувалось і коло його наукових інтересів — сарматознавство. 1988 р. О.М. Дзиговський захистив кандидатську дисертацію